

KAPITEL 1

STEEN STEENSEN BLICHER

Steen Steensen Blichers (1782-1849) bedste noveller har været uomgængelige i generation efter generation, og de findes stadig overalt i Danmark, på boghylder i private hjem, på biblioteker og på alle skoler. Her har vi udvalgt tre af de bedste, nemlig "Brudstykker af en landsbydegns dagbog" (1824), "Sildig opvågningen" (1828) og "Præsten i Vejlbj" (1829).

Som det er med stor litteratur, rækker Blichers noveller ud over deres samtid. Der er tale om tekster, som indeholder udfordrende tanker om det liv, vi lever med hinanden. Man bliver aldrig færdig med dem, fordi de – på trods af at de er skrevet for tæt ved 200 år siden – inviterer os ind i en verden, hvor der kastes lys over vores liv, så det både er genkendeligt og overraskende. Det er ikke gjort bedre på dansk, og det er fortællekunst, der ikke er til at komme udenom. I dette kapitel vil vi introducere til Blichers baggrund og uddybe, hvorfor han er central i dansk litteratur, og hvorfor han er kanonforfatter.

St.St. Blichers baggrund

I flere af Blichers noveller kan man, som i moderne *autofiktive* tekster, genkende dele af hans liv. Dette træk er ikke fremtrædende i denne bogs tre noveller, men derfor er det alligevel relevant at have viden om Blichers personlige baggrund, da han også indirekte trækker på sin egen historie.

Blicher blev født i Jylland i 1782, syd for Viborg i den lille by ved navn Vium, og det meste af sit voksenliv tilbragte han i trekantsområdet mellem Viborg, Randers og Silkeborg, hvor også "Sildig opvågningen" og "Brudstykker af en landsbydegns dagbog" foregår. Blichers far, Niels Blicher, var præst og oplysningsmand, og gennem 60 år havde far og søn et meget nært forhold, som nok forstærkedes af, at moderen med mellemrum var sindssyg. Den unge Steen blev undervist af sin far i stedet for at komme i skole. Han gik på jagt med ham, og de fulgtes ad, når Niels Blicher gik rundt på egnen og samlede viden om alt lige fra agerdyrkning til læsekundskaber hos den almindelige befolkning. Desuden var Niels Blicher stærkt optaget af sprog, og på sine lange vandreture på egnen, sammen med sønnen Steen, lavede faren bl.a. ordlister over egnens dialekt.

I Blichers barndom var der udbredt analfabetisme, og bønderne var meget fattige. Begge forhold ønskede Niels Blicher at forandre. Denne optimistiske tro på, at man kan ændre tingenes tilstand til det bedre, kendetegner 1700-tallets oplysningstid. Det, som Blicher har med sig fra farens oplysningstænkning, giver ham en lidt anden forfatterposition i forhold til romantikkens øvrige forfattere.

St.St. Blicher voksede således op med interessen for teologi, samfundsforhold, jagt, skønlitteratur og for sprog. I det hele taget var han aktiv og engageret på mange niveauer. F.eks. var han med til at skabe store folkemøder på Himmelbjerget, og han var kendt som både landbrugsøkonom og samfundskritiker. Han blev præst, som sin far, og præstetjobbet gav ham bolig og en fast indtægt, og dermed mulighed for at skrive.

På det personlige plan var kriserne mange. Blicher var ofte i alvorlig pengehø, og ægteskabet var ikke lykkeligt. Nogle læser "Sildig opvågningen" i dette lys. Flere gange fik han påtaler, fordi han sjuskede med sit arbejde som præst, og fordi han formentligt drak mere, end godt var. At Blicher var præst og både kendte sin bibel og præstemiljøet indgående, ses tydeligt i

novellerne: Morten Vinge drømmer i "Brudstykker af en landsbydegns dagbog" om at blive præst. Fortælleren Wilhelm C i "Sildig opvågnen" er præst. "Præsten i Vejlbj" har, som titlen siger, en præst og en præstegård som centralt omdrejningspunkt.

Danmarks første novelleforfatter

St.St. Blicher regnes for at være Danmarks første novelleforfatter. Den første originale novelle fra hans hånd udkom i 1824 med titlen "Brudstykker af en landsbydegns dagbog". Til trods for at der ikke eksisterede andre danske noveller til inspiration, så skrev han i første forsøg en tekst, der stadig i dag står som et kunstnerisk fyrtårn i dansk litteraturhistorie. At han overhovedet blev novelleforfatter, skyldes, at han manglede penge.

Blichers formue var skrumpet voldsomt pga. den generelle inflation, der fulgte på statsbankerotten i 1813, og han og konen Ernestine havde mange børn at forsørge. Han tjente penge ved siden af sit præsteembede som oversætter af tyske noveller og rædselshistorier. Betalingen blev beregnet ud fra længden af teksterne, og ud fra om det var oversættelser eller originale historier. Blicher kunne hurtigt se fidusen i selv at skrive prosatekster frem for blot at oversætte de tyske, da det var bedre betalt. Han var bestemt ikke stolt over at skrive prosa, der i samtiden blev betragtet som banal underholdning. Lyrik blev derimod opfattet som sand kunst. Desværre havde Blicher ikke den store succes med sin lyrik, som vi i dag regner som noget af det bedste. Til gengæld fik han succes med sine noveller, der var centrale i forhold til *prosagennembruddet* i dansk litteratur. Selv mente han, at han ikke fik anerkendelse nok for sit litterære arbejde, selv om han også i sin samtid var meget læst. Han skrev et stort antal tekster for at tjene penge, og ikke alt var lige godt. Men de bedste af hans noveller har placeret ham som en af de største forfattere i dansk litteraturhistorie.

Jylland på det litterære landkort

Blicher er også manden, der får sat Jylland på det litterære landkort. Flertallet af samtidens læsere kendte ikke til det jyske landskab eller den jyske landbefolkning, for der blev ikke skrevet om Jylland. I slutningen af 1700-tallet lå det litterære center i København og Nordsjælland, hvorfra stort set alle danske digte blev skrevet. Det var imidlertid netop Blichers noveller om den ukendte jyske hede og dens befolkning – bl.a. de udstødte tater (sigøjnere) – der fængede. Det jyske var decideret eksotisk for hovedstadens læsere, og at læse en novelle, der foregår på Viborg-egnen, som dele af “Brudstykker af en landsbydegns dagbog”, var altså lige så fremmedartet som en fortælling fra Italien (hvor H.C. Andersens debutroman *Improvisatoren* fra 1835 foregår). Af Blichers ca. 100 noveller og fortællinger foregår omtrent halvdelen i Jylland.

Psykologisk realisme – Blicher i dag

Blicher havde en formidabel psykologisk indsigt, og det er først og fremmest det, der gør hans noveller interessante at læse. I “Brudstykker af en landsbydegns dagbog” oplever man det unge menneske, der drømmer om karriere og kærlighed. I “Sildig opvågningen” ser man, hvordan konflikter mellem norm og lyst påvirker mennesket, og i “Præsten i Vejlbj” møder man mennesker, der ofrer alt for pligten. Betegnelsen *psykologisk realisme* er meget sigende for Blichers store noveller. Den dækker over, at personerne er genkendelige i deres følelser. Blicher beskriver netop de udviklede psykologiske spil samt de svære valg og dilemmaer, hvor personerne sjældent har et harmonisk forhold til omverdenen. Derigennem stiller han karakterernes indre liv til skue, så læseren får et tydeligt og troværdigt billede af de følelser, mennesker tumler med. Sådan som mange af os kender det fra virkelighedens verden. Blicher beskriver mennesker, som mennesker rent faktisk er, og ikke som de burde være. Derfor er han *realist*, hvor størstedelen af samtidens romantiske forfattere var idealister. Hans psykologiske indsigt og evne til at rejse moralske dilemmaer i novellerne er nok hans største bedrift og grunden til, at han stadig er værd at læse.